

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämi- sen tukeminen päiväkodeissa Espoossa

Ojanen, Satu

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämisen tukeminen päivä- kodeissa Espoossa

Satu Ojanen
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2015

Satu Ojanen

Somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämisen tukeminen päiväkodeissa Espoossa

Vuosi 2015

Sivumäärä 35

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, miten somalinkielisten lasten oman äidinkielen käyttämistä tuetaan espoolaisissa päiväkodeissa. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Helinä Rautavaaran museon koordinoiman Oma kieli, oma mieli -hankkeen kanssa. Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa Suomessa asuvien somalin- ja kurdinkielisten lasten oman äidinkielen taitoa ennen kouluun menoa. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja sen aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla helmi-maaliskuussa 2015. Haastateltavina olivat neljän hankkeeseen osallistuneen espoolaisen päiväkodin yhteyshenkilöinä toimineet neljä lastentarhaopettajaa.

Aineiston perusteella voidaan todeta, ettei päiväkodeissa pystytä varsinaisesti tukemaan somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämistä. Syitä tähän olivat somalin kielen taidon ja materiaalien puute. Lasten mahdollisuudet käyttää omaa äidinkieltään päiväkodissa jäivät myös vähiin, varsinkin jos samassa ryhmässä ei ole muita somalinkielisiä. Oma kieli, oma mieli -hankkeessa järjestetty työpajatoiminta vastaisi näihin haasteisiin. Työpajatoiminta toisi päiväkodin arkeen juuri näitä tilaisuuksia käyttää kieltä, somalinkielisen ohjaajan ja somalinkielisen materiaalin myötä.

Asiasanat: somalin kieli, varhaiskasvatus, äidinkielen tukeminen

Satu Ojanen

Support of Somali-speaking children´s use of mother tongue in kindergartens in Espoo

Year	2015	Pages	35

The purpose of this thesis was to chart how the use of mother tongue among Somali-speaking children is being supported in kindergartens in Espoo. The thesis was made together with the Helinä Rautavaara Museum´s project Oma kieli, oma mieli. The aim of the project was to reinforce the Somali-speaking and Kurdish-speaking children´s command of their mother tongue before they go to school. A qualitative method was applied in this thesis and the resulting data was collected through semi-structured interviews in February and March 2015. Four kindergarten teachers, who took part of the project, took part in the interviews.

The results show that the use of mother tongue among Somali-speaking children is not really being supported. The reasons for this are the lack of Somali language skills and the lack of Somali language material. The possibilities for using the mother tongue in kindergartens are very few especially if there are no Somali-speaking children or adults in the same group. The workshops that were organized by the Oma kieli, oma mieli -project would offer solutions to these problems. The workshops would bring these elements and the possibilities to the kindergartens by offering Somali-speaking teachers and Somali language material.

Keywords: Somali language, early childhood education, supporting of mother tongue

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Oma kieli, oma mieli -hanke	7
3	Teoreettinen viitekehys.....	9
3.1	Äidinkielen käyttämisen tukeminen päiväkodissa	9
3.2	Äidinkielen taidon kehittymisen tukeminen Espoon varhaiskasvatuksessa	10
3.3	Vanhempien vastuu lapsen äidinkielen taidon kehittämisessä	10
4	Hankkeita lasten äidinkielen kehittymisen tukemisesta varhaiskasvatuksessa	11
5	Opinnäytetyön toteuttaminen	11
5.1	Tutkimuskysymykset	12
5.2	Tutkimusmenetelmä	12
5.3	Haastattelun teemojen muotoutuminen	13
5.4	Tutkimusjoukko.....	13
5.5	Haastattelujen toteutus	13
5.6	Työpajatoiminta Espoon päiväkodeissa	15
5.7	Aineiston analyysi	16
6	Tulokset.....	17
6.1	Päiväkodin rooli äidinkielen käyttämisen tukemisessa	17
6.2	Mahdollisuudet äidinkielen käyttämiseen päiväkodissa	19
6.3	Muutoksia lasten äidinkielen käyttämiseen työpajojen myötä.....	19
6.3.1	Kulttuurin esiintuominen päiväkodissa	20
6.4	Työpajatoiminnan merkitys lapsille ja perheille	21
6.5	Päiväkotien halukkuus jatkaa toimintaa	22
6.6	Haasteita yhteistyössä Oma kieli, oma mieli -hankkeen kanssa	23
6.7	Ehdotuksia toimintatapojen kehittämiseen jatkossa	23
7	Johtopäätökset ja pohdinta	24
8	Opinnäytetyöprosessin eettisyydestä.....	26
9	Oma ammatillinen kasvu.....	27
	Lähteet	29
	Taulukot	31
	Liitteet.....	32
	Liite 1 Teemahaastattelun runko päiväkotien työntekijöille.....	33
	Liite 2 Sähköpostiviesti päiväkodin työntekijöille.....	34
	Liite 3 Taustatietolomake päiväkotien työntekijöille	35

1 Johdanto

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden yksi periaatteista on, että lapsella on oikeus omaan äidinkieleen. Suunnitelmassa sanotaan, että maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhemmille tulee kertoa, miten tärkeää lapsen äidinkielen taidon kehittäminen on ja miten vanhemmat voivat tätä vahvistaa. (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007: 12.) Koska päiväkoteja ei velvoiteta järjestämään, esimerkiksi somalinkielisille lapsille opetusta heidän omalla äidinkielellään ennen esikoulua, eikä päiväkodissa usein ole somalinkielisiä työntekijöitä, lapsi kuulee kieltä mahdollisesti vain kotonaan. Siellä keskustelu saattaa liittyä pääasiassa arkirutiineihin, eikä lapselle välttämättä lueta kirjoja hänen äidinkielellään. Erityisesti toisen polven maahanmuuttajilla saattaa olla enemmän haasteita kielen oppimisessa, koska he eivät voi ottaa mallia omista vanhemmistaan kielen opettelussa (Paavola & Talib 2010: 126). Jos vanhemmat eivät puhu suomenkieltä sujuvasti eikä lapsi puhu kunnolla somalinkieltä, millä kielellä vanhemmat ja lapsi voivat kommunikoida siten, että kaikki todella ymmärtävät toisiaan?

Opinnäytetyöni aiheena on somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämisen tukeminen päiväkodissa. Tutkielmani liittyy Helinä Rautavaaran museon koordinoimaan ”Oma kieli, oma mieli. Taiteen keinoin oman äidinkielen opetusta varhaiskasvatukseen.” -hankkeeseen. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa, miten somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämistä tuetaan espoolaisissa päiväkodeissa. Tarkoituksena on myös selvittää, miten Oma kieli, oma mieli -hankkeen työpajatoiminta voisi tätä tukea. Päädyin keskittymään työssäni somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämiseen, koska somalinkielisiä työpajoja järjestettiin Espoossa enemmän kuin kurdinkielisiä.

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen varsinkin Espoossa, jossa vuonna 2014 aloitettiin kolmi-vuotinen kotoutumisohjelma nimeltään Monikulttuurisuusohjelma. Sen tarkoituksena on lisätä maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten espoolaisten tasavertaisuutta muun muassa juuri äidinkielen taidon ylläpidon ja opetuksen saralla sekä esimerkiksi työllistymiseen ja asunnotomuteen liittyvien aiheiden kohdalla. Vuonna 2013 somalin kieli oli neljänneksi puhutuin vieraskieli Espoossa, kieltä puhuvia henkilöitä oli lähes 2000. (Monikulttuurisuusohjelma 2014-2017 2014.)

Opinnäytetyöprosessini on ollut pitkä ja se alkoi jo syksyllä 2013. Lähdin tekemään opinnäytetyötäni yhteistyössä Oma kieli, oma mieli -hankkeen kanssa Warda Ahmedin ehdotuksesta. Tutustuimme työskennellessämme yhdessä Plan Suomi säätiön Matkalla -hankkeessa. Työskentely maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa Matkalla -hankkeessa avasi silmiäni oman äidinkielen osaamisen tärkeydestä ja halusin tutustua aiheeseen enemmän. Oma kieli, oma mieli -hankkeen monikulttuurisuus ja -kielisyysaspekti sekä kohderyhmä kiinnostivat minua. Suoritan lastentarhanopettajan pätevyyden sosionomiopintojen lisäksi, joten aihe ja hanke

soveltuivat hyvin myös sen hetkiseen ammatilliseen suunnitelmaani. Opinnäytetyösuunnitelmani vaihtui pariin kertaan ja työelämä vei minut mukanaan, mutta vihdoinkin keväällä 2015 sain aineistoni kerättyä ja työstettyä opinnäytetyöni loppuun.

Oma kieli, oma mieli -hanke on oleellinen osa opinnäytetyötäni, joten työni alkaa hankkeen esittelystä. Tämän jälkeen tulee työni teoreettinen viitekehys, joka koostuu äidinkielen käyttämisen tukemisesta päiväkodissa, äidinkielen taidon kehittymisen tukemisesta Espoon varhaiskasvatuksessa sekä vanhempien vastuusta äidinkielen taidon kehittämisessä. Teoriaosuu- den jälkeen esittelen kaksi hanketta äidinkielen kehittymisen tukemisesta varhaiskasvatuk- sessa. Tämän jälkeen kerron opinnäytetyöni toteuttamisesta, esittelen tutkimuskysymyksen ja aineiston keruutavan sekä analyysivaiheet. Sitten esittelen tutkielmani tulokset. Tulosten jälkeen vedän yhteen tutkielman johtopäätökset ja pohdin tulosten merkitystä sekä sitä, mi- ten niitä voitaisiin hyödyntää varhaiskasvatuksessa äidinkielen käyttämisen tukemisessa. Lo- puksi pohdin opinnäytetyöprosessin vaiheiden eettisyyttä ja omaa ammatillista kasvuani.

2 Oma kieli, oma mieli -hanke

Oma kieli, oma mieli -hankkeessa toimittiin Helsingin ja Espoon päiväkodeissa somalinkielis- ten ja kurdinkielisten noin viisi vuotiaiden lasten kanssa. Hankkeessa keskityttiin lapsiin, joi- den äidinkielen oppiminen ei välttämättä saa tukea vierailuista kotimaahan, eikä heidän äi- dinkielellään tuoteta lapsille suunnattua materiaalia Suomessa. Hankkeen koordinaattoreina toimivat somalitaustainen Warda Ahmed ja sudanilaistaustainen Wisam Elfald, joilta ajatus hankkeeseen lähti. (Wisam Elfadl toimi pääoppaana Helinä Rautavaaran museossa maaliskuu- hun 2015 asti.) He ovat asuneet Suomessa päiväkotikäisestä saakka ja huomanneet omien kokemuksiensa kautta, että oman äidinkielen käyttäminen jää vähemmälle suomenkielisissä päiväkodeissa. Oma kieli, oma mieli -hankkeen koordinaattoreiden kanssa käydyissä keskus- te- luissa vuosien 2013 ja 2014 aikana, he kertoivat, että heidän näkemyksensä mukaan oman äidinkielen oppimista tulisi tukea ennen kouluun menoa. Warda Ahmed myös pohti oman äi- tiytensä myötä, miten pystyisi tukemaan oman lapsensa äidinkielen kehittymistä ilman soma- linkielistä materiaalia.

Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa Suomessa asuvien somali- ja kurditaustaisten lasten oman äidinkielen taitoa ennen kouluun menoa. Hankkeessa järjestettiin taidetyöpajoja lapsille. Hankkeessa koulutettiin somalin- ja kurdinkielisiä ohjaajia ohjaamaan taidetyöpajoja sekä luotiin somalinkielinen työkalupakki, jota varhaiskasvattajat voivat hyödyntää työssään. Tällä haluttiin täydentää varhaiskasvatukseen sopivan somalinkielisen materiaalin aukkoa. Hank- keen rahoitus tuli Koneen Säätiöltä, joka on ”itsenäinen ja riippumaton yleishyödyllinen orga- nisaatio, joka edistää suomalaista tieteellistä tutkimustyötä, kulttuuria ja taidetta” (Koneen Säätiö 2014).

Hankkeessa järjestettiin kaksi ohjaajakoulutusta, ensimmäinen alkuvuodesta 2014 ja toinen kesäkuussa 2014, Helinä Rautavaaran museolla. Koulutuksesta pidettiin infotilaisuuksia muun muassa Helinä Rautavaaran museolla, Kulttuuritalo Stoassa ja Entressen kirjastossa Espoossa. Koulutusta mainostettiin sosiaalisessa mediassa sekä sähköpostiviesteillä museon yhteistyökumppaneille. Ohjaajiksi valittiin henkilöitä, jotka puhuvat somalin tai kurdin kieltä ja ovat kiinnostuneita opettamaan kieltä. Heillä tuli myös olla kokemusta lasten kanssa työskentelystä esimerkiksi päiväkodista. Koulutuksessa tutustuttiin siihen, miten sanataidetta, musiikkia, sarjakuvaa ja värejä voi hyödyntää kielenopetuksessa. Koulutuksessa käytiin läpi värejä, piirtämisharjoituksia, pantomiimia, tarinan kerrontaa ja esiintymistä, saduttamista sekä musiikin ja rytmin käyttämistä. Ohjaajat suunnittelivat työpajojen sisällön ja teeman sekä valitsivat itselleen mieluiset taidemenetelmät.

Keväällä ja syksyllä 2014, koulutetut ohjaajat pitivät somalin- ja kurdinkielisiä työpajoja päiväkodeissa. Työpajat kestivät puolesta tunnista tuntiin ja niitä järjestettiin noin kerran viikossa. Keväällä työpajoihin osallistui yhteensä kahdeksan päiväkotia, Helsingistä neljä päiväkotia ja Espoosta neljä päiväkotia. Yhdessä ryhmässä oli 4-8 lasta ja toimintaan osallistui yhteensä viisikymmentäneljä (54) lasta. Syksyllä 2014 työpajoihin osallistui kolmetoista (13) päiväkotia ja yhteensä satakolmetoista (113) lasta. Kolmestatoista päiväkodista neljä oli espoo-laisia. Kahdessa päiväkodissa järjestettiin kaksi erillistä työpajaa, koska toimintaan osallistuvia lapsia oli paljon. Työpajaryhmiä oli syksyllä yhteensä viisitoista (15).

Toimintaan osallistui	Kevät 2014	Syksy 2014
Päiväkotia	8	13
Lasta	54	113
Työpajaryhmiä	10	15

Taulukko 1: Toimintaan osallistuneiden lukumäärä

3 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys koostuu äidinkielen taidon merkityksestä sekä siitä, miten lasten oman äidinkielen oppimista tulee tukea päiväkodeissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan. Esittelen myös hieman äidinkielen taidon kehittymisen tukemista Espoon varhaiskasvatuksessa. Näiden lisäksi teoriaosuus käsittelee myös vanhempien vastuun osuutta äidinkielen taidon oppimisessa. Halusin tuoda esille, miten juuri Espoon varhaiskasvatuksessa toimitaan äidinkielen taidon kehittymisen suhteen, koska keräämäni aineisto keskittyy espoolaisten päiväkotien käytäntöihin äidinkielen tukemisessa.

3.1 Äidinkielen käyttämisen tukeminen päiväkodissa

Katjamaria Halme korostaa äidinkielen osaamisen tärkeyttä kaikenlaisen oppimisen perustana. Äidinkieli on osa kulttuuria sekä lapsen identiteettiä ja se on suuri voimavara etenkin kielten oppimisessa. (Halme 2011:86-87.) Äidinkielellä on myös tärkeä merkitys tunne-elämän kehityksessä ja Halme (2011: 16) määrittelee äidinkielen lapsen ajattelu- ja tunnekieleksi.

Varhaiskasvatuksessa kieltä opitaan jäljittelemällä ja opettamalla, joten päiväkodin arjessa tulee ottaa huomioon se, että kasvattaja vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja antaa malleja erilaisista tavoista käyttää kieltä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 17-18). Onkin tärkeää järjestää lasta motivoivia tilanteita, joissa lapsi voi luonnollisesti käyttää äidinkieltään ja keskustella muiden samaa kieltä puhuvien kanssa (Dufva, Nissilä, Pitkänen & Vaarala 2009: 56-57). Tämä ei kuitenkaan toteudu, jos päiväkodissa ei ole lapsen äidinkieltä puhuvia aikuisia tai lapsia. Lapsi joka kokee, ettei pysty vaikuttamaan ympäristöönsä, ei ole kiinnostunut tutkimaan ympäristöään ja hankkimaan uutta tietoa. Lapsen osallisuutta ei näin ollen tueta, mikä saattaa vielä myöhemminkin vaikuttaa lapsen kielellisiin ja kognitiivisiin taitoihin. (Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989: 90-91.) Jotta lapsen vuorovaikutus- ja viestintätaidot voivat kehittyä, tulee hänen saada rauhassa havainnoida ympäristöään, toimia ja seurata muiden reaktioita. Itse tekemällä ja kokeilemalla lapsi oppii tulkitsemaan muiden käyttäytymistä sekä muokkaamaan omaa puhettaan tilanteen ja puhekumppanin mukaan. (From & Koppinen 2012: 28-29.)

Kieltä opitaankin juuri vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Vuorovaikutus on merkitysten vaihtamista ja lapsi kehittääkin sanoille oman merkityksensä kehitysvaiheensa ja kulttuuriympäristönsä mukaisesti. Vuorovaikutuksen onnistuminen kannalta onkin tärkeää että toisten antamia viestejä ymmärretään. Ongelmia viestinnässä syntyy silloin, kun ei jakseta paneutua toisen antamiin merkityksiin tai lapsi ei saa puhua omasta puolestaan. Aikuinen saattaa esimerkiksi tulkita ja selittää asiaa lapsen puolesta, jolloin lapsi ei pääse ilmaisemaan itseään. Tällä tavalla lapsen itseilmaisu estyy. (From & Koppinen 2012: 26-27.)

3.2 Äidinkielen taidon kehittymisen tukeminen Espoon varhaiskasvatuksessa

Vieraskielisten lasten määrä on kasvanut Espoossa yli 600 lapsen verran vuodesta 2011 vuoteen 2014. Vuonna 2014 Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa oli 221 somalinkielistä lasta (yhteensä vieraskielisiä lapsia oli 1995), tämä on 11 prosenttia kaikista vieraskielisistä lapsista. (Monikulttuurisuusasioiden neuvottelukunta 2015.) Espoossa monikulttuurisuusasioihin ja maahanmuuttajien kotoutumisen edesauttamiseksi on aloitettu Monikulttuurisuusohjelma vuonna 2014. Monikulttuurisuusohjelman (2014:3) tarkoituksena on vastata kunnan tehtävänä olevaan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen.

Monikulttuurisuusohjelman yhtenä tavoitteena on ylläpitää ja kehittää monikielisten lasten kielitaitoa. Keinona tähän nähdään kasvatuskumppanuuden vahvistaminen vanhempien kanssa. (Monikulttuurisuusohjelma 2014: 8.) Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvien lasten määrä on kasvanut Espoossa, mikä tuo lisää haastetta kielen oppimiselle myös suomea äidinkielenään puhuvien parissa. Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen varhaiskasvatussuunnitelmassa sanotaankin, että suomea äidinkielenään puhuvien lasten kielelliset valmiudet tulee turvata ja kasvattajien tulee ”käyttää monipuolisesti ja suunnitelmallisesti erilaisia opetusmenetelmiä ja eriyttää toimintaa” (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013:27).

3.3 Vanhempien vastuu lapsen äidinkielen taidon kehittämisessä

Somalinkielistä lastenkirjallisuutta ei Suomessa ole saatavissa kovinkaan paljon, eivätkä kaikki somalin kieltä puhuvat vanhemmat ole välttämättä luku- ja kirjoitustaitoisia. Vanhempien kirjoitustaito omalla äidinkielellä on saattanut heiketä, koska sitä ei tarvitse käyttää niin usein. (Paavola & Talib 2010: 126.) Vanhemman ja lapsen yhteiset lukutilanteet ovat kuitenkin tärkeitä kielen oppimisen kannalta, koska silloin keskustelu on muutakin kuin arjen toimintoihin liittyvää (Suojala 2009: 41). Lapsi oppii vanhempaa kuunnellessa myös oman äidinkielen lauserakenteita, äänteistöä ja sitä, miten sanoja taivutetaan (Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989: 104). Se onkin välttämätöntä, jotta lapsi oppii puhumaan oikealla tavalla, niin että muut ymmärtävät (Lyytinen & Lyytinen 2003: 93). Suomen kieltä äidinkielenään puhuvat lapset kuulevat kieltä joka päivä päiväkodissa, kotona, televisiossa ja ulkona, joten äidinkielen oppiminen on paljon sujuvampaa ja sanavarasto karttuu nopeammin.

Lapsen sanavaraston laajenemiseen voidaan vaikuttaa muun muassa lukemalla lapsen kanssa. Erilaisia teemoja voidaan käsitellä kirjojen avulla ja tutustua esimerkiksi luontoon ja historiaan liittyvään sanastoon. Lapsen kiinnostuksen kohteet tulee huomioida ja kirjojen tulee antaa mahdollisuus samaistumiseen. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009: 42.)

4 Hankkeita lasten äidinkielen kehittymisen tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Lapsen oman äidinkielen opetuksen saamista pidetään hyvin tärkeänä Osallisena Suomessa -hankkeessa. Se toteutettiin vuosina 2011-2013 yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, sisäasiainministeriön, Suomen Kulttuurirahaston ja Svenska kulturfondenin kanssa. Hankkeen tavoitteena oli kehittää maahanmuuttajien koulutusta Suomessa varhaiskasvatuksesta ammatilliseen koulutukseen. Hankkeessa luotiin kolme kotoutumispolkua erilaisissa elämänvaiheissa oleville maahanmuuttajille. Kohderyhminä olivat maahanmuuttajat, joilla oli työpaikka Suomessa tai edellytykset työn saamiseen, erityistä tukea tarvitsevat maahanmuuttajat, sekä lapset ja nuoret. (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen & Pihlaja 2010: 16-17.)

Osana Osallisena Suomessa -hanketta, kehitettiin Ota koppi -ohjelma, Helsingin kaupungin sosiaali-, opetus- ja terveystoimen yhteistyönä. Hankkeen tarkoituksena on tukea muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien lasten kielen kehitystä ja osallisuutta Suomessa. Hankkeessa on luotu toiminnallisia menetelmiä kielenopetukseen esimerkiksi nukketatterin avulla. Ensin kartoitetaan tuttuja satuja, jotka maahanmuuttajalasten vanhemmat tietävät omalla äidinkielellään. Päiväkodissa lapset harjoittelevat ja esittävät tutun sadun nukketatteriesityksenä suomen kielellä ja vanhemmille annetaan tehtäväksi toteuttaa sama omalla äidinkielellä kotona. Näin lapsen sanavarasto karttuu molemmilla kielillä ja myös vanhempien osallisuutta lisätään. (Ota koppi-ohjelma 2014.) Äidinkielentaidon tukeminen jää tässäkin vaihtoehdossa edelleen suurimmaksi osaksi vanhemmille.

Sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA ja pääkaupunkiseudun kunnat toteuttivat vuonna 2005 Moniku-hankkeen, jonka yhtenä painopisteenä oli kehittää monikulttuurisuustyötä kuntien järjestämässä päivähoidossa (Remsu 2006: 13). Pääkaupunkiseudulla kunnan järjestämässä päivähoidossa oli maahanmuuttajataustaisia lapsia 3140 eli kahdeksan prosenttia kaikista lapsista. Hanketta varten tehdyssä selvityksessä kävi ilmi, että pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajataustaisten lasten äidinkielen opetuksessa painotetaan vanhempien roolia kielen opetuksessa. Itä-Helsingissä äidinkielen opetusta on toteutettu varhaisen tuen-hankkeiden avulla vuosina 2001-2004, mutta Espoossa opetus on ollut päiväkotikohtaista. (Remsu 2006:16, 22.)

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

Tutkielmani on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston määrä ei ole oleellinen, vaan merkittävässä asemassa on aineiston sisällöllinen laajuus. Aineiston monipuolisuus on hyvä asia ja sen avulla voidaan saada laajempi kuva tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen tarkoituksena on pystyä selittämään tutkittavaa ilmiötä uudella tavalla. (Vilkkä 2005: 126-127.) Syksyllä 2014 tein opinnäytetyösuunnitelmani ja päätin haastatella

lastentarhanopettajia, jotka olivat toimineet päiväkotien yhteyshenkilöinä. Ajattelin, että näin saisin tietoa sekä lasten äidinkielen käyttämisen tukemisesta että päiväkotien näkemyksestä työpajatoiminnan merkityksestä. Hain tutkimuslupaa Espoon Sivistystoimesta joulukuussa 2014 ja tutkimuslupa myönnettiin tammikuussa 2015. Aineiston keruun toteutin helmimaaliskuussa 2015.

5.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset muotoutuivat suurilta osin hankkeen tavoitteiden pohjalta ja keskustelujen kautta, joita kävin hankekoordinaattori Wisam Elfadlin kanssa sekä teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Teoriaosuuden mukaan lasten äidinkielen oppimisen tukeminen jää vanhempien vastuulle ja päiväkodeissa puhutaan pääasiassa suomea. Halusinkin selvittää, miten päiväkodeissa tuetaan äidinkielen käyttämistä. Toinen tutkimuskysymys muotoutui suoraan hankkeen toiveiden pohjalta. He halusivat, että kerään palautetta työntekijöiltä työpajatoiminnasta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämistä tuetaan espoolaisissa päiväkodeissa ja miten Oma kieli, oma mieli -hankkeen työpajatoiminta voisi tätä tukea?
2. Miten päiväkodin työntekijät kokevat työpajatoiminnan lasten oman äidinkielen käyttämisen tukemisen kannalta sekä miten tarpeellisena he kokevat tämän kaltaisen toiminnan?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Valitsin tutkimusaineistoni keruutavaksi teemahaastattelun. Tiesin, ettei minulla ole aikaa haastatella kovin montaa henkilöä, joten ajattelin saavani teemahaastattelun kautta enemmän tietoa. Alkuperäinen suunnitelmani oli, että olisin toteuttanut haastattelut parihaastatteluina, koska näin haastateltavat olisivat voineet saada ideoita toisiltaan ja toisen kommenttien kautta toinen olisi voinut muistaa jotakin lisää. Päädyin kuitenkin haastattelemaan jokaisen henkilön erikseen aikataulullisten ongelmien vuoksi. Tutkimusmenetelmän valinta mietittyä minua prosessin loppuvaiheessa ja pohdin, olisinko saanut enemmän ja monipuolisempaa tietoa ryhmähaastattelun kautta.

Teemahaastattelun tarkan kysymysrungon ja järjestyksen puuttuminen antoivat haastateltaville mahdollisuuden puhua vapaamuotoisemmin ja se salli heidän tuoda myös kysymysten ulkopuolella olevia asioita keskusteluun. Tämä taas olisi voinut viedä keskustelua tärkeisiin

asioihin, joita en olisi osannut ajatella kysymyksiä laatiessani. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa käsitellään haastattelijan ennalta valitsemat teemat. Puolistrukturoidun menetelmän tunnuspiirre on se, että jokin osa-alue, esimerkiksi teemat, ovat samat kaikille haastateltaville, mutta muita osa-alueita haastattelija voi muokata tilanteen mukaan. (Hirsijärvi & Hurme 2009: 47-48.)

5.3 Haastattelun teemojen muotoutuminen

Halusin kartoittaa haastattelun avulla, minkälaiset lähtökohdat äidinkielen käyttämisen tukemiseen päiväkodeissa on, ja tehdäänkö jossain päiväkodissa enemmän kuin esimerkiksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vaaditaan. Tästä lähtökohdasta muotoutui teemahaastattelurungon (Liite 1) ensimmäisen teeman kysymykset. Toisen teeman kysymykset liittyivät Oma kieli, oma mieli -hankkeen työpajatoimintaan lasten äidinkielen käyttämisen näkökulmasta. Näiden kysymysten avulla toivoin saavani vastauksen siihen, onko lasten äidinkielen käyttäminen muuttunut jollain tavalla työpajatoiminnan myötä. Kolmannen osan kysymykset muotoutuivat Oma kieli, oma mieli -hankkeen tavoitteiden ja toiveiden pohjalta. He toivoivat minun keräävän palautetta toiminnasta päiväkotien yhteyshenkilöiltä.

5.4 Tutkimusjoukko

Haastattelin neljää Espoon päiväkotien työntekijää, jotka toimivat päiväkotien yhteyshenkilöinä Oma kieli, oma mieli -hankkeelle. Kaikki haastateltavat olivat lastentarhanopettajia ja sukupuoleltaan naisia. Haastateltavat valikoituivat sen mukaan, että näissä päiväkodeissa oli järjestetty työpajoja somalin kielellä. Tutkimusjoukko koostuu Espoon kaupungin työntekijöistä, koska Helinä Rautavaaran museo sijaitsee Espoossa. Näin museo voi hyödyntää tutkimukseni tuloksia parhaalla mahdollisella tavalla. Myös Espoon kaupunki saa tietoa, miten hyödylliseksi tai hyödyttömäksi toiminta on juuri siellä koettu ja minkälaisia näkemyksiä työntekijöillä on lasten oman äidinkielen käyttämisen tukemisesta. Tämän lisäksi tuloksia voi hyödyntää, jos samanlaista toimintaa halutaan järjestää jatkossa esimerkiksi Espoon kaupungin toimesta. Alkuperäisenä suunnitelmani oli haastatella myös kahta hankkeeseen osallistunutta Helsingin kaupungin päiväkotien työntekijää, mutta jätin nämä haastattelut pois aikataulullisten ongelmien vuoksi.

5.5 Haastattelujen toteutus

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina helmi-maaliskuussa 2015. Sain päiväkotien yhteystiedot Oma kieli, oma mieli -hankkeen koordinaattorilta Wisam Elfadlilta. Soitin ensin jokaisen päiväkodin johtajalle ja varmistin, sopiiko heille, että toteutan haastattelut päiväkodilla työntekijöiden työaikaan. Tämä sopi kaikille neljälle johtajalle. Samassa puhelussa pyrin kes-

kustelemaan myös haastateltavien työntekijöiden kanssa, mutta sain vain yhden heistä kiinni. Sovin hänen kanssaan sopivan ajan ja kerroin lähettäväni vielä sähköpostilla haastattelun teemat ja kysymykset.

Tämän jälkeen lähetin kaikille haastateltaville sähköpostia (Liite 2), jossa kerroin opinnäytetyöstäni, haastattelusta ja sen kysymyksistä sekä ehdotin mahdollisia haastatteluajoja. Soitin vielä uudestaan kolmeen päiväkotiin, koska en saanut yhtään vastausta lähettämäni sähköpostiin. Oletin tämän johtuvan päiväkotien kiireisistä aikatauluista tai siitä, että sähköpostini on jäänyt huomaamatta. Kolme haastateltavaa oli nähnyt sähköpostini ja kertoivat osallistuvansa mielellään haastatteluun.

Haastattelupaikka ja -aika määräytyivät päiväkotien työntekijöiden aikataulun mukaan. Toimitin jokaisen haastattelun päiväkodin työntekijän päiväkodilla hänen työaikanaan. Haastattelut kestivät 18 minuutista 30 minuuttiin. Nauhoitin haastattelut nauhurilla ja tein haastattelujen jälkeen muistiinpanoja nauhoitusten tueksi. Muistiinpanot koostuivat lähinnä haastattelupaikasta ja -ajasta sekä siitä, mitä haastateltavat kertoivat vasta nauhoituksen päätyttyä. Näitä muistiinpanoja en kuitenkaan tarvinnut, koska tiedot eivät olleet oleellisia tutkimuskysymyksiini nähden. Haastattelun aluksi kysyin jokaiselta haastateltavalta samat taustatietokysymykset (Liite 3). En käyttä työssäni haastateltavien nimiä, koska haastateltavat olisi voinut yhdistää nimien perusteella tiettyihin päiväkoteihin ja sitä kautta lasten henkilöllisyys olisi voinut paljastua. Kaikki haastateltavat eivät antaneet lupaa nimensä käyttöön. Taustatietolomakkeen avulla selvitin myös, osallistuivatko haastateltavat työpajatoimintaan, mikä oli tärkeä tieto tutkielmani tulosten luotettavuuden kannalta.

Kaikki haastattelut menivät melko sujuvasti. Ensimmäinen haastattelu sujui hyvin, vaikka haastateltava ei ollut saanut sähköpostiani, eikä ollut voinut tutustua kysymyksiin etukäteen. Tämä vaikutti hänen vastauksiinsa, koska hän ei muistanut kovin tarkasti mm. aikatauluihin liittyviä asioita. Ensimmäisen haastattelun jälkeen litteroin nauhoituksen ja huomasin käyttäväni paljon turhia täytesanoja. Pyrin kiinnittämään tähän huomiota lopuissa haastatteluissa ja onnistuinkin siinä suhteellisen hyvin. Omassa työssäni olen tehnyt jonkin verran haastatteluja ja ajattelin, että hallitsen tämän tiedonkeruutavan suhteellisen hyvin. Tämä onkin Hirsijärven ja Hurmeen (2008: 68) mukaan tärkeää haastattelun onnistumisen kannalta. Huomasin kuitenkin ensimmäisen ja toisen haastattelun kohdalla, että minun oli vaikea pysyä yhdessä teemassa kerrallaan ja hypin teemasta toiseen. Toisen haastattelun jälkeen huomasin myös, etten ollut miettinyt tarpeeksi lisäkysymyksiä, vaan olettanut että haastateltavalla on enemmän kerrottavaa esimerkiksi lasten äidinkielen käyttämisestä. Kiinnitin näihin seikkoihin huomiota kahdessa viimeisessä haastattelussa, joiden aikana pysyinkin teemoissa paremmin. Kahdella viimeisellä haastateltavalla oli myös enemmän kerrottavaa, joten lisäkysymykseni riittivät

hyvin. Nämä haastateltavat olivat valmistautuneet tekemällä omia muistiinpanoja yhdessä muiden työntekijöiden kanssa ja näistä haastatteluista sain monipuolisinta tietoa.

5.6 Työpajatoiminta Espoon päiväkodeissa

Seuraavassa esittelen niitä työpajaryhmiä, jotka järjestettiin niissä neljässä päiväkodissa, joissa haastateltavani työskentelivät. Työpajaryhmien kuvaaminen on oleellista tutkielmani tulosten kannalta, koska se kertoo, siitä minkälaisia työpajoja päiväkodeissa järjestettiin ja minkä perusteella haastattelemani työntekijät ovat tehneet tulkintojaan lapsista. Oleellinen tieto on myös se, kuinka montaa lasta he ovat voineet havainnoida. Tämä on myös tärkeää tietoa hankkeelle ja muille samankaltaista toimintaa jatkossa järjestäville tahoille

Työpajatoimintaan osallistui yhteensä yhdeksäntoista (19) lasta, jotka olivat iältään 3-6-vuotiaita. Kahdessa päiväkodissa toimintaan oli ensimmäisellä kerralla osallistunut myös alle 3-vuotias lapsi, mutta kumpikaan lapsista ei viihtynyt työpajassa ja haastateltavat (L1 ja L4) ajattelivat, että toiminta oli liian jännittävää niin pienille. Yhdeksäntoista (19) lapsesta viisi (5) lasta oli haastatteluhetkellä edelleen päiväkotien työntekijöiden havainnoitavissa. Työpajat järjestettiin päiväkodeilla. Työpajoja järjestettiin neljässä Espoon päiväkodissa noin kerran viikossa yhteensä 17-22 kertaa. Toiminta kesti n. 30-45 minuuttia per työpaja. Tavoiteltu työpajakertojen lukumäärä oli kahdeksan (8) per päiväkotia, mutta tämä ei toteutunut missään neljästä Espoon päiväkodista. Haastateltavien mukaan ohjaajat joutuivat perumaan työpajoja sairastumisen tai muun esteen vuoksi. Yhdessä päiväkodissa työpaja peruttiin päiväkodin puolelta kerran, koska päiväkodilla järjestettiin yhteinen tapahtuma, johon lapset halusivat osallistua.

Työpajaan osallistui aina Oma kieli, oma mieli-hankkeen somalinkielinen ohjaaja sekä lapset. Haastattelemani lastentarhaopettajista vain yksi (L2) oli ollut paikalla yhtenä työpajakertana hetken ajan. Kaksi haastateltavaa (L2 ja L4) olivat valmistautuneet haastatteluun keskustelemalla myös toisten ryhmien aikuisten kanssa, joiden lapsia oli osallistunut työpajatoimintaan.

Haastateltava	L1	L2	L3	L4
Työpajakausien lkm / päiväkot	1	1	1	1
Työpajojen lkm / päiväkot	5-6	4	3-5	5-7
Lasten lkm / työpaja	3	6	4	6
Lasten ikä (vuosina)	4-5,5	3-6	3-6	4-5
Lapsia eri päiväkodin eri ryhmistä	1	5	3	?
Työpajaan osallistuvista lapsista haastateltavan omassa ryhmässä työpajan aikana	3	1	2	?
Lapsia edelleen haastateltavan ryhmässä / haastateltava pystyy edelleen havainnoimaan	3	1	1	?

Taulukko 2: Yhteenveto työpajojen osallistujista

5.7 Aineiston analyysi

Koska tutkimuksessa pyritään tutkimaan ja tulkitsemaan merkityksiä, ovat laadullisen tutkimuksen aineistot usein pienehköjä. Tämä helpottaa analysointia ja tulkintojen tekemistä, koska aineisto on suurimmaksi osaksi monitulkintaista tekstiä. Aineistoa analysoidessa tulee pitää mielessä tilanne, jossa se on kerätty ja muistaa, että tutkitaan ihmisen kokemusta jostakin asiasta. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2013: 81-83.) Tutkimukseni aineisto koostuukin tulkinnan tulkinnasta. Lastentarhanopettajat ovat tulkinneet lasten käyttäytymistä sekä vanhempien ja lasten puhetta. Minä tulkitsin heidän puhettaan litteroidun aineiston pohjalta.

Litteroin nauhoitetut haastattelut käyttäen fonttia Trebuchet MS, kirjainkoko 11 ja riviväliä 1,15. Yhteensä sivuja tuli 26. Keskityin litteroinnissa puheen asiasisältöön ja jätin huokaukset ja naurahdukset pois. Pyrin karsimaan turhia täytesanoja ja omia kommentteja pois. (Esimerkiksi haastateltavan kommenttien välissä sanoja ”okei” tai ”joo”.) Litteroidessani aineistoa, koodasin haastateltavat kirjaimin ja numeroin: L1, L2, L3 ja L4. Kirjain L tarkoittaen lastentarhanopettajaa ja numero sitä, monesko haastateltava on kyseessä. Käytän samoja koodeja Tulokset-osiossa muun muassa sitaattien perässä.

Litteroinnin jälkeen koodasin jokaisen haastattelun eri väreillä haastattelun teemojen mukaan. Tein tämän Microsoft Officen Word -tekstinkäsittelyohjelman avulla. Halusin kuitenkin käydä litteroidut tekstit ja teemat uudestaan läpi, koska luettuani aineistoa uudestaan läpi, löysin vielä lisää teemoihin liittyviä kommentteja. Tulostin kaikki 26 sivua litteroitua tekstiä sekä koodasin teemat eri väreillä uudestaan. Tämän jälkeen leikkasin eri väreillä koodatut tekstit ja teippasin ne isoille papereille teemojen mukaan. Sitten aloin etsiä samankaltaisuuksia haastateltavien kommenttien väliltä sekä poistin tutkimuskysymysten ulkopuolella olevat teemat ja kommentit. Analyysin pohjalta teemoiksi nousivat päiväkodin rooli äidinkielen käyttämisen tukemisessa, mahdollisuudet äidinkielen käyttämiseen päiväkodissa, muutoksia lasten äidinkielen käyttämiseen työpajojen myötä, työpajatoiminnan merkitys lapsille ja perheille ja päiväkotien resurssit jatkaa toimintaa.

6 Tulokset

Seuraavassa luvussa esittelen opinnäytetyöni tuloksia. Työstäessäni opinnäytetyötä eteenpäin ja löytäessäni yhteneväisyyksiä eri teemojen väliltä, lopullisiksi teemoiksi muodostuivat: Päiväkodin rooli äidinkielen käyttämisen tukemisessa, mahdollisuudet äidinkielen käyttämiseen päiväkodissa, muutoksia lasten äidinkielen käyttämiseen työpajojen myötä, työpajatoiminnan merkitys lapsille ja perheille, päiväkotien halukkuus jatkaa toimintaa, haasteita yhteistyössä Oma kieli, oma mieli -hankkeen kanssa sekä ehdotuksia toimintatapojen kehittämiseen jatkossa.

6.1 Päiväkodin rooli äidinkielen käyttämisen tukemisessa

Vanhempien tukemisen ajateltiin olevan päiväkotien työntekijöiden tärkein ja lähes ainoa keino lasten äidinkielen taidon tukemisessa. Vanhemmille pyritään kertomaan erilaisia tapoja vahvistaa lasten omaa äidinkieltä. Muita selkeitä kaikissa haastatteluissa ilmitulleita keinoja äidinkielen käyttämisen tukemiseen ei tullut. Haastateltavien mukaan keinojen vähyys johtuu siitä, että päiväkodissa ensisijaisesti puhutaan ja opetetaan suomen kieltä sekä ensimmäisen haastateltavan mukaan siitä, etteivät työntekijät pääasiassa puhu somalinkieltä, joten äidinkielen käyttämisen tukeminen jää vanhemmille.

”- tärkein asia, mitä päiväkodissa voi tehdä on se, että saa niinku vanhemmat hoksaamaan - miten tärkeä on kotona puhua ja vaatia sitä, ku se suomi tulee niin vahvana pihalla ja muualla - sehän ei oo mikään itsestäänselvyys.” L1

”- ei me voida muuta tehdä kun niinku keskusteluissa käydä sillee, ett kukaan ei niinku aina- kaan oo tietämättä sitä tosiasiaa eli kertoo mitä tiedämme.” L1

Toinen haastateltava piti tätä vanhempien tukemista riittämättömänä keinona lasten äidin-kielentaidon tukemiseen.

”- jos me sanotaan perheelle, ett käyttäkää monipuolista rikasta kieltä, niin sehän jää täysin heijän varaan, ett eihän se oo mejän taholta mikään muu kun tämmönen neu-vonta.” L2

Yksi haastateltava toi esille Espoon kaupungin somalinkielisen kulttuuritulkin, joka toimii pääasiassa kouluissa apuna vanhempien ja opettajien välisessä yhteistyössä. Asia tuli esille keskustelussa vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

”-kun somaliperheillä on paljon ennakkoluuloja suomen, siis ylipäättään niinkun suomalaisen kulttuuriin, ni hän on siellä vähän niinkun selvittämässä, - mitä se on, ett omalla kielellä, ett hänellä on ihan suomalainen ammattitutkinto ja - tietää nää kou-lukuviot ja päiväkotikuviot. - ett meil on lapsesta joku huoli ja vanhemmat saattaa olla aika ennakkoluulosia siitä, ett mitä tulee tapahtumaan, ett lapsessa on joku vika - ett sit tän kulttuuritulkin avulla saadaan keskustelua siitä, ett miksi tarvitaan tukea, ett tarvitaan vaikka puheterapiaa tai muuten. Ett tämmösien vaikeitten asioiden käsittelyyn ja se on yksi työntekijä ja se on just somalinkielinen tulkki, ett meil on mahdollisuus käyttää tällästä.” L4

Yksi haastateltava kertoi, että lapset käyvät välillä kirjastossa ja sieltä on mahdollista lainata somalinkielistä kirjallisuutta. Yksi haastateltava oli katsellut lapsen kanssa kirjaa, jossa asioita oli selitetty suomeksi ja somaliksi, mutta hetki ei ollut otollinen lapselle, eikä hän ollut jaksanut keskittyä kirjaan.

Somalinkielisestä työntekijästä koettiin olevan apua äidinkielen käyttämisen tukemisessa. Kaikissa neljässä päiväkodissa on ollut somalinkielinen työntekijä sijaisena esimerkiksi Seuren kautta. Somalinkielisestä työntekijästä oli apua tilanteissa, joissa lapsi on juuri aloittanut päiväkodin ja suomenkielentaito on vielä heikko. Myös silloin, kun lapset puhuvat somalinkielistä keskenään, on samankielisestä työntekijästä ollut apua esimerkiksi kun lasten kesken on ollut riitatilanteita tai lapset ovat käyttäneet kirosanoja. Yleisesti toista kieltä äidinkielenään puhuvia työntekijöiden kielitaitoa on hyödynnetty esimerkiksi toimintatuokiassa, joissa he ovat voineet opettaa lapsille sanoja omalla äidinkielellään ja kertoa omasta kulttuuristaan.

Yksi haastateltava toi esille myös Suomi toisena kielenä -opettajan lapsista tekemän havainnoinnin, jota hyödynnetään vanhempien ohjaamisessa. Opettaja hyödyntää Pienten kielireppu -tasolta toiselle -materiaalia. Materiaali on tarkoitettu lapsen kielitaidon kehittymisen seurantaan.

6.2 Mahdollisuudet äidinkielen käyttämiseen päiväkodissa

Kaikki haastateltavat kertoivat, että lapset puhuvat päiväkodissa pääasiassa suomea, mihin myös työntekijät heitä kannustavat, koska päiväkodin tehtävänä on opettaa suomen kieltä. Haastateltavat toivat esille muutamia tilanteita, joissa päiväkodissa käytetään somalin kieltä. Näitä olivat: leikeissä muiden somalia puhuvien kanssa, sisarusten välillä, vallankäytön väliin, isomman sisaruksen komentaessa pienempää sisarusta sekä vanhempien kanssa heidän tullessaan tuomaan ja hakemaan lasta.

6.3 Muutoksia lasten äidinkielen käyttämiseen työpajojen myötä

Kahdessa päiväkodissa työpajat järjestettiin keväällä, jonka jälkeen lapset lähtivät kesälo-malle, eikä lasten äidinkielen käyttöä näin ollen voinut havainnoida työpajojen loputtua. Tämän vuoksi haastateltavat eivät omasta mielestään pystyneet varsinaisesti arvioimaan, onko kulttuurin esiintuomiseen tai äidinkielen käyttämiseen tullut muutoksia työpajatoiminnan myötä. Kaikki neljä haastateltavaa olivat sitä mieltä, että äidinkielen käyttämisen lisääntymistä on vaikea huomata päiväkodin arjessa, eikä kukaan ollut huomannut merkittävää muutosta työpajatoiminnan myötä.

” Aika vaikee sitä ois ollu huomata - ei ainakaan huomattu, että ne ois käyttänyt paljon sitä somaliaa täällä - Sit oli vaan ainoastaan kaks poikaa oli somaliankielisiä, että kyl he keskenään saatto jotain sanoo, mutta yleensä hekin leikki erikseen, ett ei aina yhdessä tääl päiväkodissa. Sillee vaikee oli huomata ett olis mitenkään muuttunut se tilanne.” L3

Kaksi haastateltavaa toi kuitenkin esille, että lapset puhuivat hieman enemmän somalin kieltä työpajojen myötä.

”- kyl se mun mielestä myös on jonkun verran tuonu sitä, ett ehkä ne hiukan rohkeammin puhuu sit sitä somalinkieltä täällä päiväkodissa ku jotenkin aina sanotaan, ett muista kun ollaan päiväkodissa niin puhutaan suomea -” L4

”- myöskin jopa puhuivat keskenään muutaman somalialaisen, mitä he ei yleensä tee.” L2

Yhden haastateltavan mukaan työpajatoimintaan osallistuneet lapset puhuivat ehkä hieman enemmän somalin kieltä työpajojen loputtua ja hän ajatteli tämän liittyvän siihen, että lapset olivat ymmärtäneet, kenen kanssa heillä on yhteinen kieli. Hän kertoi myös lapsesta, joka oli muistanut laulun somalinkielellä kesken lauluhetken.

”No ainaki ku heillä, näillä ohjaajilla oli käännettynä meidän Suomen päiväkotilauluja somaliankielelle, niin niistä he joskus sano jonku - jonkun eläimen nimen ni sit me laulettiin sitä suomeksi, niin hän sano sit somaliaksi. Eli sitte mä olin niinku kauheen ilahtunut - että nyt sä tiesit tän, että tää on sama laulu ja sitte hän pari kertaa laulo sitä somaliankielellä-.” L2

”-se mun mielestä avas semmosen kanavan, että nää on niinku samanvertaset kielet ja myös olemassa olevat täälläki.” L2

Yksi haastateltava toi esille, että toiminnan pitäisi olla jatkuvaa tai sitä pitäisi olla useammin, jotta kielen käyttämiseen voisi tulla suurempia muutoksia.

”-mut että se oli must yks semmonen lisä, että emmä usko, että tämmönen muutama tapaaminen kauheen mullistava mutta, mut ei siitä ainakaa mitää haittaa ollu. Että pitäis varmaan olla vähän semmosta intensiivisempää, että näkyis kauheen radikaali muutos.” L2

6.3.1 Kulttuurin esiintuominen päiväkodissa

Kulttuuri ja kieli liittyvät vahvasti toisiinsa myös haastattelujen perusteella ja halusin tuoda sen osaksi työni tulosisiä.

Oman kulttuurin esiintuomiseen päiväkodissa ei tullut juurikaan muutosta työpajatoiminnan myötä. Kaikkien haastateltavien mukaan kulttuurin esiintuominen ei ole ollut ongelma tai he eivät olleet kiinnittäneet siihen aiemmin huomiota.

”Ei kyllä ei voi sanoa, että ois näkyvästi muuttunu tilanne. Kyl he ilosia oli aina ja toivat sieltä jonkun piirustuksen ja näin ja sitte saatettiin jutella siitä, mitä siinä on ja vähän, että mitä siellä tehtiin ja tällästä, heti sen jälkeen kyllä juteltiin. Emmä tiiä, jäikö siitä mitään semmosta.” L3

Yksi haastateltava toi esille, että lapset ovat ylpeitä omasta taustastaan.

”Mun mielestä nää lapset on hirveen ylpeitä siitä omasta kulttuuritaustastaan, että se tota ja sit jotenkin se että että erilaisuus on rikkaus että meillä lapset tietää että on että on monia eri kieliä ja muuten..”L4

Yksi haastateltava ajatteli, että lapsilla oli vahva somalialainen kulttuuri-identiteetti jo ennudestaan ja työpajatoiminta vahvisti jo olemassa ollutta. Siihen, mihin haastateltava ajatteli jo olemassa olleen kulttuuri-identiteetin perustuvan, en saanut vastausta.

”No ei se oo ehkä sillee näkyny, tää on jotenki niinku sillä tavalla aika semmonen- voimakas kulttuuri-identiteetti ollu näillä, ett nää on kyl enemmän sillee puhuttu ett ootte myöskin suomalaisia-” L1

”Mut siis sehän siinä oli kans mun mielestä kiva - ett tuli sitä kulttuuria, oli kuvia sieltä omasta maasta ja niitä esineitä ja tämmöstä. Ett vähäsen oli semmosta niinku boostia sille omalle identiteetille-” L1

Yhden haastateltavan mukaan muutamalla lapsista taas oli heikompi somalialainen identiteetti sekä yhteys somalialaiseen kulttuuriin, minkä haastateltava ajatteli johtuvan siitä, että lapset ovat jo kolmannen polven maahanmuuttajia.

”- ainakin osalla näistä lapsista oli jo vähän sillee niinku löyhä se yhteys, että he oli jo niin monen polven, kolmannen polven, ett mummuki osas jo suomee ja vanhemmat oli ihan suomalaisen koulun käyneitä, ihan hyvin koulutettuja ja näin, ett siinä musta oli jo aika löyhä se heijän somalialainen identiteetti jo muutenki -”L2

6.4 Työpajatoiminnan merkitys lapsille ja perheille

Haastateltavien näkemyksen mukaan kaikki toimintaan osallistuneet lapset menivät työpajaan mielellään. Yksi lapsista oli niin innoissaan toiminnasta, että perhe muutti aikataulujaan, jotta hän voisi osallistua työpajaan. Kaikki haastateltavat ajattelivat, että työpajatoiminnalla oli jonkinlainen vaikutus lapsiin, vaikkei suuria muutoksia äidinkielen käyttämisessä näkynytkään päiväkodin arjessa. Varsinkin toinen haastateltava toi esille paljon myönteisiä huomioita lapsista.

”Olivat kauheen onnellisia, oli se oli mun mielestä heille hieno juttu - näki ett heil oli ois jonkunlainen elämys myöskin, koska tässä ympäristössä meijän normaalit asiat oli heijän omalla kielellä -- ett lisäs varmaan näitten lasten niinku tämmöstä arvoa, arvokkuutta, ett heijän kieli tulee tänne-” L2

”On ne tykänny olla siellä-” L4

”-ilosina he meni sinne ja ilosina tulivat pois-” L3

Yksi haastateltava kertoi, että lapset olivat melko levottomia työpajan jälkeen ja pohti, mikä oli toiminnallisuuden osuus työpajoissa. Yksi haastateltava toi esille, että toiminnan järjestäminen päiväkotipäivän aikana on positiivinen asia, koska oli huomattu, etteivät vanhemmat mielellään vie lapsiaan iltaisin ylimääräiseen toimintaan.

”-ett se olis aina parempi, jos se täs päiväkotipäivän aikana järjestyy tämmöset terapiat tai sit tämmöset kerhot, ett ne on tyytyväisiä siihen, ett jos me hoidetaan asioita heidän puolestaan.” L3

Vanhemmilta tullut palaute vaihteli positiivisesta negatiiviseen. Haastatteluista kävi ilmi, että ennen työpajatoiminnan alkua, kaikki vanhemmat olivat olleet mielissään, että tämän kaltaista toimintaa järjestetään. Yhdessä päiväkodissa perhe oli muuttanut aikataulujaan, jotta lapsi pystyi osallistumaan työpajatoimintaan ja olivat mielissään, koska lapsi oli innoissaan ja piti toiminnasta. Yhdessä päiväkodissa kaikki vanhemmat olivat olleet yksimielisesti tyytyväisiä ja yhdessä päiväkodissa osa vanhemmista oli tyytyväisiä. Yksi vanhempi oli sitä mieltä, ettei tämän kaltaista toimintaa kannata järjestää, vaan panostaa suomen kielen opettamiseen. Vanhemman mukaan työpajojen laulut ja lorut olivat jo entuudestaan lapselle tuttuja. Yhdessä päiväkodissa vanhemmilta ei saatu palautetta lainkaan. Palautteen puuttumiseen vaikutti haastateltavan (L4) mukaan muun muassa se, etteivät vanhemmat muutenkaan kommunikoi paljon työntekijöiden kanssa.

6.5 Päiväkotien halukkuus jatkaa toimintaa

Kaikki neljä haastateltavaa olivat sitä mieltä, että päiväkodilla olisi halukkuutta jatkaa toimintaa. Tähän vaikuttivat se, ettei työpajaan jouduttu irrottamaan päiväkodin työntekijää sekä kolmannen haastateltavan kohdalla toiminnan maksuttomuus. Kukaan haastateltava ei nähnyt estettä toiminnan jatkamiselle. Neljäs haastateltava pohti, että koska jo nyt osalle lapsista järjestetään omaa toimintaa, työpajojen kaltaisesta toiminnasta kieltäytymistä ei hänen mielestään voi perustella sillä, että lapset jäävät jostain muusta päiväkodin toiminnasta paitsi.

”- mä ajattelisin tän kerhon näille lapsille vähän kärjistettynä siihen, ett meil on luterilainen kirkko, me mennään pääsiäiskirkkoon ja sillonhan muslimit jää pois tai kirkkoon kuulumattomat jää pois ja heille järjestetään vastaavaa toimintaan. Niin vois ajatella, ett yhtälailla kun he menee tonne oman kielen tämmöseen kerhoon, niin se ei oo pois mistään oleellisesta ja ryhmässä tehdään jotain muuta -” L4

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että vaikka päiväkodin ensisijainen tehtävä on opettaa lapsille suomen kieltä, tämän kaltainen toiminta olisi tervetullutta päiväkodin arkeen. Työpajatoiminta sai paljon myönteistä palautetta kaikilta haastateltavilta ja kaikki olivat valmiita ottamaan samanlaista toimintaa vastaan myös jatkossa pienten muutosten kera.

Ohjaajien roolista tuli positiivista palautetta. Haastateltavat pitivät ohjaajia mukavina ihmisinä ja toisen haastateltavan (L2) mukaan ohjaajat ”sai kauheen hyvin kontaktin lapseen” ja ”lapset oli ihan niinku niitten lumoissa”. Hänen mukaansa lapset osasivat ottaa ohjaajista ”hyvin kaiken irti” tarkoittaen sitä, että lapset osasivat hyödyntää tämän mahdollisuuden puhua äidinkieltään. Hänen mielestään oli myös hyvä, että ohjaajat sanoittivat lasten toimintaa pihalla somalin kielellä, esimerkiksi lapsen tullessa esittelemään hyppynarua.

6.6 Haasteita yhteistyössä Oma kieli, oma mieli -hankkeen kanssa

Haastateltavat toivat esille asioita, jotka korjaamalla hankkeen toiminta olisi entistä sujuvampaa ja päiväkotien olisi helpompaa lähteä mukaan yhteistyöhön. Omaa ja muiden työntekijöiden työtä vaikeuttaviksi tekijöiksi haastateltavat kertoivat muun muassa aikataulujen yhteensovittamisen muiden ryhmien tai päiväkotien kanssa (tilanteet, jossa lapsia osallistui työpajaan myös muista ryhmistä tai päiväkodeista) sekä ohjaajan myöhästymisen, mikä aiheutti sen, että lapset odottivat ohjaajaa työntekijän kanssa, jolloin työntekijä oli pois muusta toiminnasta. Ohjaajan pikainen poistuminen työpajan loputtua aiheutti yhdessä päiväkodissa tilanteen, jossa kukaan ei ollut katsomassa lasten perään ja haastateltavan mukaan lasten turvallisuutta ei näin ollen voitu varmistaa. Mitään vaaratilanteita ei kuitenkin ollut syntynyt vaan ongelmana oli, ettei ohjaaja ollut ilmoittanut päiväkodin työntekijöille lähtevänsä.

Myös muutokset saatuun aikatauluun hankaloittivat työntekijöiden arkea. Lisäksi kommunikoinnin vähyys työpajan ohjaajan kanssa hankaloitti työtä. Tämä johti siihen, ettei työpajatoiminnasta voitu informoida vanhemmille. Yksi haastateltava toi esiin, että on tärkeää, että vanhemmille pystyttäisiin kertomaan, miten lapsen päivä päiväkodissa on sujunut ja tämän vuoksi myös työpajatoiminnasta olisi tärkeää tietää.

Haasteena ylimääräisen toiminnan järjestämiseen nähtiin muun muassa tilojen järjestäminen sekä se, että lapsia pitää hakea eri päiväkodeista. Yksi haastateltava pohti työpajojen sisältöä ja muistutti, että toiminnallisuuden pitäisi olla isossa osassa toimintaa, koska lapset ovat vielä pieniä.

6.7 Ehdotuksia toimintatapojen kehittämiseen jatkossa

Päiväkotien työntekijöiden mukaan toiminta voisi olla pitkäkestoisempaa ja he toivoivat, että se olisi enemmän kytköksissä päiväkodin arkeen. Ohjaajien ja päiväkodin työntekijöiden kommunikointia voisi lisätä ja mahdollisesti ottaa heidät mukaan suunnitteluun. Suunnitelma olisi ainakin hyvä esitellä ennen työpajojen alkua. Tätä toivoi myös yksi haastateltavista, hän ajatteli että päiväkotien työntekijöillä voisi olla suunnitteluun jotain annettavaa ja lisätietoa lapsista. Vanhempien osallisuutta voisi lisätä ottamalla heidät mukaan toimintaan jollakin

tavalla. Vanhemmille voisi ainakin pitää esittelytuokion työpajoista. Näin voitaisiin lisätä päiväkodin ja vanhempien yhteistyötä, mikä olisi linjassa Espoon Monikulttuurisuusohjelman ajatuksen kanssa kasvatuskumppanuuden lisäämisestä.

Toiminnan jatkoa ajatellen yksi haastateltavista ehdotti, että suomea äidinkielenään puhuvat lapset voisivat osallistua toimintaan ja tätä kautta tutustuisivat toisiin kulttuureihin. Yhtenä ideana oli myös, että työpajojen ohjaajat voisivat osallistua päiväkodissa järjestettäviin juhliin.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Aineiston perusteella voidaan sanoa, ettei päiväkodeissa pystytä varsinaisesti suoraan tukemaan somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämistä. Suurimpana haasteena äidinkielen käyttämisen tukemisessa päiväkodissa vaikuttaisi olevan se, että päiväkodin tehtävänä on opettaa suomen kieltä. Lapsia kannustetaan puhumaan suomen kieltä ja aineiston perusteella mahdollisuudet äidinkielen käyttämiseen ovat vähäiset. Tämä mahdollisuuksien puute käyttää omaa äidinkieltä, vaikutti varmasti osaltaan siihen, ettei lasten oman äidinkielen käyttämiseen tullut juuri muutosta. Tilaisuuksia, joissa lapset olisivat voineet käyttää äidinkieltään, ei tullut lisää päiväkodin arkeen, jolloin haastateltavat olisivat voineet havainnoida lapsia. Näitä tilaisuuksia oman äidinkielen käyttämiseen voisi lisätä päiväkodeissa esimerkiksi toimintatuokioiden yhteyteen, käymällä läpi eri kielillä tavallisia arkeen liittyviä asioita. Vanhempia voisi osallistaa esimerkiksi pyytämällä jonkun vanhemman toimintatuokioon opettamaan omalla kielellään lapsille jotain.

Aineiston perusteella voidaan sanoa, että Oma kieli, oma mieli -hankkeen työpajat eivät lisänneet merkittävästi somalinkielisten lasten oman äidinkielen käyttämistä päiväkodissa. Suurin syy tähän oli se, että päiväkodissa puhutaan pääasiassa suomen kieltä ja mahdollisuuksia oman äidinkielen käyttämiseen on vain vähän. Tuloksiin äidinkielen käyttämisen muutoksista vaikutti myös se, että työpajatoiminta oli hyvin lyhytaikaista sekä se, että haastateltavilla oli haasteita lasten havainnoimisessa. Haasteena oli se, että osa lapsista oli vaihtanut päiväkotia tai ryhmää heti työpajojen loputtua, eivätkä työntekijät näin ollen pystyneet havainnoimaan lapsia kovinkaan paljon. Näiden lisäksi tutkielmani tuloksiin vaikuttaa se, että työntekijät osallistuivat haastatteluun vasta kuukausia työpajojen loppumisen jälkeen. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, mitä haastateltavat muistavat. Haastateltavat havainnoivat osaa lapsia jo monta kuukautta ennen haastattelujen tekemistä, eivätkä he olleet tietoisia haastatteluista silloin, kun työpajatoiminta oli vielä käynnissä.

Oma kieli, oma mieli -hankkeessa järjestetty työpajatoiminta kuitenkin vastaisi niihin haasteisiin, joita haastatellut päiväkotien työntekijät kokevat äidinkielen käyttämisen tukemisessa,

kuten somalin kielen taidon ja materiaalien puute. Lasten mahdollisuudet käyttää omaa äidinkieltään päiväkodissa jäävät myös vähiin, varsinkin jos samassa ryhmässä ei ole muita somalinkielisiä. Työpajatoiminta toisi päiväkodin arkeen juuri näitä tilaisuuksia käyttäen kieltä, somalinkielisen ohjaajan ja materiaalien myötä sekä toisi yhteen somalinkielisiä lapsia samasta päiväkodista tai samalta alueelta.

Aineiston perusteella voidaan päätellä, että päiväkodin työntekijöiden, jotka eivät puhu somalin kieltä, on hyvin haastavaa tukea lasten äidinkielen käyttämistä päiväkodin arjessa. Jos päiväkodissa ei ole somalin kielen taitavaa työntekijää, eivät somalinkieliset kirjatkaan auta äidinkielen käyttämisen tukemiseen, jos lapsi ei osaa vielä lukea. Päiväkodin työntekijöiden somalin kielen taitamattomuus aiheuttaa myös hankalia tilanteita, kuten yhden haastateltavan esiin tuoma kiro sanojen käyttö somalin kielellä, minkä oli kuullut silloin päiväkodissa työskennellyt somalinkielinen sijainen. Se, etteivät työntekijät osaa kieltä nähtiin myös syyksi sille, että äidinkielen vahvistaminen pitää jättää vanhempien tehtäväksi.

Oman haasteensa äidinkielen käyttämisen tukemiseen päiväkodissa tuo varmasti vieraskielisten lasten määrä suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa Espoossa. Yhdessä haastattelussa haastateltava toi esille, että myös muille kieliryhmille olisi hyvä järjestää toimintaa omalla äidinkielellä, mutta sitten resurssit eivät välttämättä enää riitä. Lapset puhuvat montaa eri kieltä äidinkielenään ja päiväkodissa saattaa esimerkiksi olla vain yksi tiettyä kieltä puhuva lapsi. Somalinkielisille työntekijöille olisi varmasti tarvetta niissä päiväkodeissa, joissa somalinkielisiä lapsia on enemmän. Pitääkö johonkin kuitenkin vetää raja? Pitääkö kaikille muuta kuin suomen kieltä äidinkielenään puhuville lapsille järjestää omaa toimintaa? Kouluissahan tämä jo toteutuu oman äidinkielen opetuksen muodossa ja esikoulussa voi saada oman äidinkielen opetusta.

Mediassa on jo pitkään ollut puhetta maahanmuutosta, maahanmuuttajataustaisista ihmisistä sekä siitä ketä voi kutsua maahanmuuttajaksi ja ketä ei. Mihin raja pitäisi vetää? Entä Suomessa syntyvät lapset, joka puhuu esimerkiksi somalin kieltä äidinkielenään? Eikö hänellä olisi oikeus saada opetusta omalla äidinkielellään myös jo päiväkodissa? Äidinkieli on kuitenkin osa identiteettiä ja sen osaaminen tärkeää kaikenlaisen oppimisen kannalta, kuten teoriaosuudessa esitettiin. Espoon varhaiskasvatussuunnitelmassa ohjeistetaan muun muassa eriyttämään toimintaa suomea äidinkielenään puhuvien lasten kielellisten valmiuksien turvaamiseksi (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013:27). Eikö samaa oheistusta voisi soveltaa myös toisin päin? Toimintaa eriyttämällä voitaisiin järjestää omaa toimintaa esimerkiksi juuri somalin kieltä äidinkielenään puhuville lapsille.

Kovin suuria päätelmiä ei haastattelujen ja teorian välille voi kuitenkaan vetää, koska tutkimusjoukko oli hyvin pieni ja työpajatoiminta hyvin lyhytkestoista. Vaikka sain vastauksen,

ettei työpajatoiminta lisännyt lasten äidinkielen käyttämistä päiväkodissa, sain kuitenkin kerättyä hyödyllistä tietoa Oma kieli, oma mieli -hankkeelle sekä muille tahoille, jotka haluavat järjestää työpajojen kaltaista toimintaa jatkossa. Olisin varmasti hyötynyt hankkeeseen osallistuneiden Helsingin kaupungin työntekijöiden haastatteluista, joita alun perin suunnittelin, mutta aikataulullisten ongelmien vuoksi minun oli jätettävä ne tekemättä. Olisi ollut mielenkiintoista tehdä vertailua kaupunkien välillä ja siitä saatu tieto olisi varmasti ollut hyödyllistä myös toiminnan jatkoa ajatellen.

Espoon Monikulttuurisuusohjelman tavoite lasten kielitaidon kehittämisestä vanhempien kasvatuskumppanuuden lisäämisen avulla on hieno tavoite, mutta jään pohtimaan, miten se toteutetaan käytännössä. Olisi ollut mielenkiintoista kuulla päiväkotien työntekijöiden näkemyksiä tähän asiaan, mutta siitä saisi varmasti tehtyä kokonaan oman opinnäytetyön. Lasten äidinkielen käyttämistä ja oppimista tuetaan haastattelujen perusteella Espoon päiväkodeissa juuri Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti eli tukemalla ja ohjaamalla vanhempia käyttämään monipuolista kieltä sekä puhumaan lasten kanssa paljon. Lapsilla ei kuitenkaan vaikuta olevan tarpeeksi mahdollisuuksia käyttää omaa äidinkieltään päiväkodissa. Lapset ovat siis suurimman osan päivästä suomenkielisessä ympäristössä ja puhuvat pääasiassa suomen kieltä. Jos äidinkielen oppimisen tukeminen jätetään kokonaan vanhemmille, takaako se riittävän tuen kielen oppimiselle vai vahvistuuko suomen kieli enemmän kuin äidinkieli?

8 Opinnäytetyöprosessin eettisyydestä

Opinnäytetyötä tehdessä, pyrin pitämään huolen siitä, että toimin eettisesti oikein jokaisessa työn vaiheessa. Ennen haastatteluja otin yhteyttä päiväkotien työntekijöihin ja kerroin, minkälaisesta tutkimuksesta on kyse. Lisäksi lähetin heille listan teemoista, joita haastattelussa käsitellään, jotta he pystyivät valmistautumaan etukäteen ja tiesivät, minkälaiseen tutkimukseen ovat lupautuneet. Tämä edesauttoi haastattelun onnistumista heidän kohdallaan, jotka olivat saaneet viestini, ja olivat ehtineet perehtymään kysymyksiin. Haastateltaville tutkimuksesta ja haastattelun teemoista etukäteen tiedottamisella varmistin myös tiedonantoon liittyvien eettisten periaatteiden toteutumisen. Haastateltavilla oli mahdollisuus kieltäytyä haastattelusta ja osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. (Hirsijärvi & Hurme 2009: 20.) Aineiston, analysointi- ja tulosten kirjaamisvaiheessa pyrin suojaamaan haastateltavien ja työpajoihin osallistuneiden lasten anonymiteettiä suojata poistamalla tekstistä kaikki tiedot, kuten nimet ja tarkat kuvaukset, joiden avulla henkilöt voitaisiin tunnistaa. Myös litterointimateriaalin, kuten äänitallenteet haastatteluista, olen pitänyt omalla tietokoneellani sekä muistitikulla. Olen varmistanut, etteivät muut ole nähneet analysointivaiheessa hyödyntämiäni paperiversioita litteroinneista. Äänitallenteet ja paperit tuhoan sen jälkeen, kun opinnäytetyöni on valmistunut ja hyväksytty. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 131.)

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy aineiston laadukkuus. Jotta tutkimus voi olla luotettavaa, tulee sen olla laadukasta. Pyrin varmistamaan tämän huolehtimalla haastatteluvaiheessa äänityslaitteen toimivuudesta. Testasin laitteen useasti ennen haastattelua ja seurasin haastattelun aikana, että laite varmasti toimii. Haastattelun jälkeen kirjasin ylös muistiinpanoja haastattelusta ja litteroin aineiston pian nauhoittamisen jälkeen. Tein litteroinnin samojen sääntöjen mukaan jokaisen haastatteluaineiston kohdalla. Työtäni vaikeutti se, että työskentelin yksin, mutta muun muassa haastattelutilanteessa tarkentavien kysymysten käyttäminen, huolellinen litterointi auttoivat huolehtimaan tutkimuksen luotettavuudesta. (Hirsijärvi & Hurme 2009: 184-185.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on keskeinen osa, koska hän vaikuttaa itse tuottamaansa tietoon haastattelijana. Laadullisen tutkimuksen tulokset ovat aina tulkintoja jo tulkitusta aiheesta. Koska haastateltavat kertoivat omia näkemyksiään esimerkiksi lasten toiminnasta ja lasten kokemuksista, pyrin huolehtimaan siitä, etteivät haastattelut muuttuneet litteroinnin yhteydessä. Tämän vuoksi huolehdin siitä, että litteroinnit ja nauhoitetut lausumat täsmäsivät, kuuntelemalla nauhoja ja lukemalla jo litteroitua tekstiä huolellisesti uudestaan. (Hirsijärvi & Hurme 2009: 20.)

9 Oma ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessini oli hyvin pitkä, mutta antoisa. Vaikka valmistumiseni venyi turhan pitkäksi, opin työelämässä kokemistani asioista ja haasteista hyvin paljon. Opinnäytetyötä tehdessäni sain laajennettua verkostojani, mistä on varmasti hyötyä valmistumisen jälkeen. Kiitos kuuluu ehdottomasti myös Wisamille ja Wardalle, jotka antoivat minulle mahdollisuuden osallistua itselleen erittäin tärkeään hankkeeseen.

Tutkielman tekeminen yksin, oli minulle haastavaa ja opin itsestäni paljon. Lisäksi löysin itseleni soveltuvia työtapoja. Oman kirjoitustyön aikatauluttaminen ja itsenäinen työskentely toivat omat haasteensa prosessiin, kuten myös se, että olin koko prosessin aikana enemmän tai vähemmän kiinni työelämässä ja vielä todella mielenkiintoisessa työssä. Opinnäytetyön tekemisen priorisoiminen olikin haastavaa. Prosessin pitenemiseen vaikutti osaltaan myös hankkeen kanssa yhteydenpitoon liittyneet pienet ongelmat. Menetin välillä mielenkiintoni koko työtä kohtaan, koska minusta tuntui, ettei työ valmistu koskaan, mutta saadessani tutkimusluvan ja tehdessäni haastatteluja keväällä 2015 sain taas uutta motivaatiota. Ohjaajaani hankkeen puolelta oli myös inspiroiva ja hänestä oli suuri apu esimerkiksi tutkimuslupien hakemisessa. Olen tehnyt monta kirjoitustyötä yksin, mutta opinnäytetyöprosessissa vaikeaa oli se, ettei ollut toista ihmistä, joka olisi ollut yhtä sisällä aiheessa kuin itse olin.

Tein myös teemahaastatteluja ensimmäistä kertaa ja tuskailin kovasti teemojen sekä kysymysten kanssa. Haastattelutallenteiden litteroiminen oli silmiä avaavaa oman puheen ja sanavalintojen näkökulmasta. Aloinkin kiinnittää huomiota omaan puheeseen myös haastattelujen ulkopuolelle. Jos haastatteluja olisi tehnyt enemmän, olisin varmasti saanut vielä sisällöllisesti laajempaa aineistoa, koska olisin osannut tehdä enemmän tarkentavia kysymyksiä.

Prosessin kuluessa vahvistui ajatus siitä, että omat vahvuuteni sosionomina ovat ehdottomasti ryhmän ohjaamisessa ja ihmisten kanssa työskentelyssä. Kaikista eniten nautin haastattelujen tekemisestä, ihmisten kanssa keskustelusta. Vaikka tällä hetkellä mielenkiintoni on nuorisotyössä ja monikulttuurisuudessa, näen itseni myös päiväkotimaailmassa lastentarhanopettajana. Opinnäytetyön toteuttaminen toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen, olisi ollut ehdottomasti enemmän omien taitojeni mukainen tapa, mutta opinnäytetyön myötä kuuluukin oppia uutta ja olen kiitollinen siitä, että otin tämän haasteen vastaan. Myös monikulttuurisuus- ja monikielisyys -teemat tulevat varmasti kulkemaan mukani tulevalla sosionomin urallani. Opinnäytetyöprosessi vahvisti ajatusta siitä, että haluan jatkaa työtä monikulttuurisuusteen parissa myös jatkossa ja syventää tietämystäni esimerkiksi siitä, millä tavoin kulttuurien ja kielten moninaisuus voitaisiin ottaa huomioon erityisesti päiväkodissa ja nuorten parissa tehtävässä työssä.

Lähteet

Dufva, M., Nissilä, L., Pitkänen, K. & Vaarala, H. 2009. Kaksi- ja monikielelliset vaikeudet ja kielen oppimisen tuki. Teoksessa Nissilä, L. & Sarlin, H-M. (toim.) Maahanmuuttajien oppimisvaikeudet. Helsinki: Opetushallitus.

Espoon varhaiskasvatussuunnitelma. 2013. Viitattu 20.3.2015.
<http://espoo04.hosting.documenta.fi/kokous/2013274737-7-1.PDF>

From, K. & Koppinen, M-L. 2012. Menossa mukana. Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Heikkilä, M., Välimäki, A-L. & Ihalainen, S-L., 2007. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes. Viitattu 10.3.2014.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Koneen Säätiö. 2014. Tietoa Säätiöstä. Viitattu 14.12.2014.
<http://www.koneensaatio.fi/fi/tietoa/>

Koppinen, M-L., Lyytinen, P. & Rasku-Puttonen, H. 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Lyytinen, P. & Lyytinen, H. 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä pesään. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.

Monikulttuurisuusasioiden neuvottelukunta 2015. Viitattu 10.5.2015.
<http://www.espoo.fi/download/noname/%7BF6A6880E0-0E49-4D81-A650-3A42F606C3FC%7D/58017>

Monikulttuurisuusohjelma 2014-2017. 2014. Viitattu 9.5.2015.
<http://www.espoo.fi/download/noname/%7B3983BC11-08FC-439D-926F-4D944AD55707%7D/46672>

Ota koppi-ohjelma 2014. Viitattu 14.3.2014. <http://www.otakoppi-ohjelma.fi/ota-koppi-ohjelma/esipuhe>

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Vehviläinen, E-M., Virtanen, A. & Pihlaja, L. 2010. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Viitattu 10.3.2014.
<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kieliet/tutkimus/solki/ajankohtaista/osallisenasuomessa/osallisenasuomessa.pdf>

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2013 Tutkimuksen voimasanat. 1.-2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.). Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes.

Taulukot

Taulukko 1: Toimintaan osallistuneiden lukumäärä

Taulukko 2: Yhteenveto työpajojen osallistujista

Liitteet

Liite 1 Teemahaastattelun runko päiväkotien työntekijöille

Liite 2 Sähköpostiviesti päiväkodin työntekijöille

Liite 3 Taustatietolomake päiväkotien työntekijöille

Liite 1 Teemahaastattelun runko päiväkotien työntekijöille

Teema 1: Päiväkotiympäristö äidinkielen käyttämisen tukena

1. Miten lasten äidinkielet ja kulttuurit on otettu huomioon päiväkodin toiminnoissa?
 - a. Somaliankielistä materiaalia? Mistä hankittu?
 - b. Huomioidaanko toimintatuokioissa?
 - c. Somaliankielisiä työntekijöitä?

Teema 2: Työpajatoiminta ja lasten äidinkielen käyttäminen päiväkodissa

1. Miten lapset tuovat omaa kulttuuriaan esille päiväkodissa? Muutoksia työpajatoiminnan myötä?
2. Minkälaisissa tilanteissa lapset käyttävät omaa äidinkieltään? Muutoksia työpajatoiminnan myötä?
3. Muutoksia lasten somaliankielen sanavarastossa?
4. Muita huomioita lasten äidinkielen käyttämisestä.

Teema 3: Työpajatoiminnan merkitys päiväkodille ja perheille

1. Päiväkodin halukkuus jatkaa toimintaa?
 - a. päiväkodin resurssit?
 - b. ulkopuolinen taho?
2. Palautetta työyhteisöltä?
3. Palautetta vanhemmilta?

Liite 2 Sähköpostiviesti päiväkodin työntekijöille

Lähetetty 23.2.2015

Hei,

teidän päiväkodissanne on järjestetty Helinä Rautavaaran museon Oma kieli, oma mieli-työpajoja somalinkielisille lapsille vuoden 2014 aikana. Teen opinnäytetyötäni Oma kieli, oma mieli -hankkeelle ja tarkoitukseni on selvittää, onko lasten äidinkielenkäytössä tapahtunut joitain muutoksia ja mikä on päiväkotien näkemys ko. työpajojen tarpeellisuudesta. Olen haastattelemassa päiväkotien yhteyshenkilöitä tutkimustani varten ja sain hankkeen koordinaattori, Wisam Elfadlilta, tiedon, että sinä olet toiminut [REDACTED] päiväkodin yhteyshenkilönä.

Olisiko sinulla mahdollisuus osallistua tutkimukseeni? Voisin tulla teidän päiväkodillenne tekemään haastattelun, aikaa tähän menisi korkeintaan tunti.

Minulle sopisi esimerkiksi jokin seuraavista ajoista:

- 25.2. keskiviikko klo: 8.00-14.00
- 26.2. torstai klo: 8.00-11.00 välisellä ajalla
- 27.2. perjantai klo: 8.00-16.00
- 2.3. maanantai klo: 8.00-12.00
- 3.3. tiistai klo: 8.00-13.00
- 4.3. keskiviikko klo: 8.00-11.00
- 5.3. torstai klo: 12.00-16.00
- 6.3. perjantai klo: 8.00-16.00

Liitteestä löytyy haastatteluni teemat. Kiitos jo etukäteen ja mukavaa viikon alkua!

Ystävällisin terveisin,

Satu Ojanen

Laurea-ammattikorkeakoulu/Tikkurila

puh: [REDACTED]

Liite 3 Taustatietolomake päiväkotien työntekijöille

Taustatiedot:

Nimi:

Ammatti:

Päiväkoti, jossa työskentelee:

Osallistuiko työpajatoimintaan? Kyllä Ei

Jos kyllä, kuinka moneen ryhmään ja kuinka monta kertaa?

Saako nimeä käyttää opinnäytetyössä Kyllä Ei